

Գալով Հայկական եկեղեցւոյ ներկայ դրութեան, պէտքէ տակ, որ արդարեւ այժմ ներկայ դարուս լուսաւորութեան շնորհիւ վայելումէ ու աւելի խաղաղ օրեր, ունի գործելու բաւական միջոցներ, բայց եւ այնպէս սորա վերքերն այնքան խոր են եւ պէտքերը այնքան բազմադիմի, որոց բժշկելու եւ բաւականութիւն տալու համար անհրաժեշտ են աւելի նիւթական եւ բարոյական ազդու միջոցներ՝ քան որչափ այժմ ունի ի ձեռին։ Տունը առանց շինող ձեռքերի չի կանգնիլ։ Հայ ազգի բարոյական վերքէրն ու աւերակները քն բժշկուիլ ու վերանորոգւիլ առանց հմուտ բժիշկ ու ճարտարապետ ձեռքերի։ Դոցա համար մարդիկ են հարկաւոր։ Եւ այն միակ ղրաղմունքը, որը Հայկական եկեղեցւոյ ներկայ մեծագործ Հայրապետի անխոնջ ջանից, անգուլ գործունէութեան եւ անքուն հոգածութեան առարկայ է դարձած։

ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.

Ա. Գ. Ա. Հ. Ի. Բ. Ն. Ծ. Ա. Ն.

Ռուգորֆ Լէհմանը, երբէք մտքիցը չէր անցուցած ուրիշներ ի համար մի որ և իցէ քան անել։ Եւր մանկութեան օրից սկսած նա մտածել էր միայն իւր վերայ և ապրել էր միայն ինքն իրան երջանիկ անելու համար։ Երբ նա փոքր էր և ուսումնարան էր գնում, աշխատում էր իւր ընկերներից ուսուցիչներ և խաղալիքներ առնելու, բայց ինքը երբէք ոչինչ չէր տալիս, յետոյ երբ նա փող վաստակել սկսաւ, նա աւելի ևս վատացաւ, նա խնայողութիւն էր անում որքան որ կարողանում էր աշխատելով ամեն բան՝ որքան կարելի է՝ արժան գնով առնելու։ Այսպիսով նա հարստացաւ այնու ամենայնիւ թաղի մէջ նա յայտնի էր աղքատ պ. Լէհման անունով։

Այս զարմանալի չէ։ Ո՞վ կարող էր մտածել՝ նորան մի ուրիշ անուն տալ, երբ տեսնում էր նորան փողոցների մէջ գնացած ժամանակը՝ մաշուած հագուստներով, դեղին, խիստ և վտիտ երեսով, նման այնպիսի մի մարդու, որ միշտ զրկանաց տակ է դառնում։

Ո՛հ, մեծ սխալմունք է, սիրաբ պատել հսականութեան վաճանով, որը չի թողնում նորան բացուելու յօգուտ իւր մերձաւորին, և որը ընդհակառակն, նորան այնքան կարկամում և խստացնումէ, որ նա կորցնումէ մարդկային սրտի բոլոր առողջ և կրթանիկ զգացմունքները։

Այս պատճառով է որ Աստուածային բանը ասումէ. «Ո՞վ որ չափազանց կենայէ, կաղքատանայ միայն»։

Ռոգոզի Լեհմանը բնակում էր մի հին տան մեջ, մի փոքրիկ զիւղաքաղաքի ծայրում, իւր բնակարանը շրջապատուած էր բազմաթիւ խորճիթներով, որոնք պատկանում էին նորան, և որոնք փարձով էր տալիս աղքատ գործաւորներին: Շատ անգամ հազիւ թէ մի կտոր բան կանցնէր այս վարձարենակների ձեռքը աղքատ համար: Բայց նոքա լաւ էին ճանաչում իւրեանց տանուտէրին և չէին ուշացնում նորան հատուցանելու իւրեանց պարտքերը, որովհետեւ նոքա լաւ գիտէին որ հակառակ դեպքում անպիտան իւրեանց տներիցը կարտաքսուէին:

Նորա աղքատը եղանակը բաւական թշուառ մի ձեռներ, նա բնակում էր միայնակ, մի բանուոր կին գալիս էր ամեն օր նորա տունը կարգի գնելու, յետոյ նա թողնում գնում էր: Հատ յաճախ Լեհմանը ամբողջ օրեր էր անցնում առանց մարդկային մի ձայն լսելու: Իւր ժամանակը անցնում էր անտառի մէջ ձգած փայտեր, որոնելով, ամենամեծ խնայողութեամբ իւր կերակուրը պատրաստելով, յետոյ սկսում էր հաշուել իւր գանձերը, որոնց ժողոված էր մատանների մէջ:

Գէկտեմրերի ցուրտ օրերից մէկում, Լեհմանը խնամով կողպեց իւր տունը և գնաց, Արակը մօրել էր, և նա այնպէս սաստիկ զոգում էր՝ որպէս թէ մտածած լինէր թէ պէտք է շարժուել տաքնալու համար, այսպիսով և փայտին խնայողութիւն էր անում, և սակայն ուսելու հաց չունէր:

Նա խնդիրն շատ աւելի ծեր էր զգում, քան թէ էր, եթէ պատշաճապէս հաղնուած լինէր, և արանջում էր ցրտի դէմ, որը անց էր կացել մինչև նորա ոտկները իւր վատ հագուստների միջից: Նա զգուարութեամբ կրթնում էր իւր գաւազանի վերայ մնումալով հիւսիսային քամու դէմ, որը սաստկութեամբ փչում էր նորա գլխարկը վար ձգելու:

Նա հասաւ հացագործի խանութը և մի հաց գնեց, և սղմելով նորան իւր թևի տակը, նա զգուարութեամբ իւր տան ճանապարհը բռնեց: Բայց ձիւնը սկսել էր դալ, և իւր տան կէս ճանապարհին չհասած, քամին ձիւնը այնպիսի կատաղութեամբ նորա երեսին էր խփում նորան կուրացնելով, որ նա շուրս կողմը նայեց մի վայրկենական ապաստանարան գտնելու համար:

Նա մի փոքրիկ խրճիթ տեսաւ, մեծ յուսով նա մօտեցաւ և դատին կպաւ, որը դրան մօտ էր, և գուռը այնքան ծակեր ունէր, որ մարդ շատ լաւ կարող էր տեսնել ինչ որ ներսում պատահում էր: Արկու տասը և տասներկու տարեկան աղջիկներ ճեմում էին խոհանոցի մէջ ծանր կերպով խօսակցելով, այնպէս որպէս թէ բոլորովին երախայ չլինէին: Աւրեանց փոքրիկ դէմքերը դեղին և վախա էին, հագուստները սաստիկ մաշած, և կրակարանի վերայ բոլորովին կրակ չկար: Ռոգոզի գիտէր որ այս մանուկները մի ամիս առաջ զրկուած էին իրենց հօրից, նա մեռել էր մաշուելով ու երկար ժամանակ հիւանդութեան և թշուառութեան հետ մրցելուց յետոյ: Բայց այն ինչ որ նա չգիտէր, այս է որ Թովմաս Աս-

տիկն և իւր կիներն նոյն իսկ իրենց խեղճութեան մէջն, շատ աւելի հարուստ էին քան թէ ինքը իւր սակաւ դանձկրով, որովհետեւ նորա գիտէին որ Քրիստոսը նոցա Փրկիչն էր, որը նոցա համար տեղ էր պատարաստած երկնային բնակարանների մէջ, և « թէ ամենեւին համեմատութիւն չկայ ներկայի տանջանքների և ապագայի փառքի մէջ, որը Աստուծոյ որդւոց բաժինը պիտի լինի »:

Հանրիկտ Արարիկն ժամանակ չէր ունեցած ինքն իրան իւր մեծ ցաւին տալու, իւր ամուսնու հիւանդութեան և մահուան ժամանակից սկսած նա պէտք է աշխատէր ըստ իւր ուժովը իւր զաւակները պահպանելու համար, երբեմն ամբողջ օրը դաշտ գնալով, երբեմն եկեղեցեան իւր տանը կար կարելով: Բայց միայն մի կնիք աշխատանքը քիչ բան էր, մանաւանդ որ նա չէր կարողանում միշտ գործ դնել, բայց նա իւր յոյսը դրած էր Աստուծոյ վերայ, համոզուած լինելով որ նա չալիտի թողնէ անօթութիւնից մեռնելու ոչ իրան և ոչ իւր զաւակներին:

Ռուդոլֆ օտի վերայ կանգնած գրան առաջ, լսեց ամենափոքր աղջկան խօսքը որ արտասուալի ձայնով ասում էր:

— Ո՛հ, նեղիւի քաղցած եմ:

— Այո՛, սիրելիս, հաւատում եմ, որովհետեւ դու այսօր շատ քիչ բան ես կերած, բայց մայրս հաւանականաբար կստանայ այս երեկոյ իւր օրավարձը և մեզ ուտելու մի բան կբերէ:

— Ո՛հ, շատ երկար կտեւէ մինչև նորա գալը: Ինչ պիտի անենք մինչև այն ժամանակ: Քո հացի կտորդ այս առաւօտ աւելի փոքր էր քան թէ իմս, ես տեսայ որ մօրս աչքերը արտասուք էին կսխել այդ հացի կտորը քեզ տալու ժամանակ:

— Այո՛, ես շատ քաղցած եմ, ճշմարիտը ասելով ես լաւ չեմ հասկանում ինչ որ մայրս այս առաւօտ մեզ կարգաց: « Քո հացը քեզ պիտի տրուի և ջուր քեզ չալիտի պակասի »: Մենք շատ ջուր ունենք, բայց այս մեծ բան չէ, երբ մեկը մեկ բան չունի ուտելու:

Կարելի է Աստուած չզրեւել որ մենք այսչափ քաղցած ենք:

— Ո՛հ, այո՛, . . . բայց կարելի է որ նա մեզ լսէ, եթէ նոյն իսկ մենք խնդրենք նորանից ուտելու մի բան: Աստահ եղիր, որ նա մեզ տեսնուի և մեր վերայ հսկում, երբ մեր մայրը ստիպում է մեզ թողնելու: Գիտե՞ս դու որ մի քանի օր առաջ այն մեծ ծառը մեր տան կողքը ընկաւ: Լաւ, եթէ նա մեր տան վերայ ընկած լինէր կկործանէր նորան և մեզ ևս հետը: Բայց Աստուած իւր ձեռքը երկնցուց և ծառը միւս կողմը ձգեց, այնպէս որ նա մեզ ոչինչ մնաս չհասուց: Եւ եթէ նա այդ բանը արաւ, նոյնպէս շատ լաւ կարող է մեզ հաց տալ: Աւագն՝ միասին « Հայր մեր » ասենք, նորա մէջը կայ. « Զհաց մեր հանապազորդ ատր մեզ այսօր » և դուցէ Աստուած մեզ լսէ:

Ռուդոլֆ, բոլորսփին յուզուած, մինչև վերջը լսեց այս աղօթքը, որը այդբան յաճախ լսել էր, և որոնք նորա աչքին այն իմաստը չէին ունե-

ցած ինչպէս այս երեկոյ, Երկու փոքրիկներ ծնկան վերայ եկած ծանր կերպով կրկնում էին միասին մի և նոյն խօսքերը. նա նոցա լսեց մինչև որ նոքա ասացին զգացմամբ. « Զհաց մեր հանապազօրոյ տուր մեզ ». այն ժամանակ համարեա առանց երկմտելու, նորա համար բոլորովին նոր մի զգացման տակ, Ռուզովի՞ք հանդարտութեամբ բացաւ դուռը և ձգեց իւր հացը երկու աղջիկներին առաջը, որոնք դեռ ծնկան վերայ էին:

Ժէնին, ամենափոքրը, հացը վեր առաւ ուրախութեամբ կանչելով.

— Ահաւասիկ, անշ, ինչո՞ւ համար մենք աւելի շուտ չխնդրեցինք նորաւնից:

Մենք յոյս ունինք որ Ռուզովիք սորանով չբաւականացաւ, և ինչ բարիք անելու ուրախութիւնը զգալուց յետոյ, նա գործ դրաւ բոլոր իւր հարստութիւնները նոցա միսթարութեան համար, որոնք նորան չբաւականում էին:

Յ. ՊԵՔԱՐԵԱՆ.

ԴԱՍԱԳԻՐԻՔ ՀԱՅԱԿԱՆ ՉԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ (ՎԻՄԱՏԻՊ) ԵՒ ՉԱՅՆԱԳՐԵԱՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԴԱՐԱՆ ԱՆՈՒԱՆԵԱՆ ԳՐԵԱՆՑ ՎԵՐԱՅ ԴԱՏԱՔՆՈՒԹԻՒՆ.

Ա.

Այն օրից երբ ձայնագրութեան արուեստը փոքր ի շատէ տարածուեցաւ Ռուսա - Հայոց մէջ, իմ պաշտօնակից Եղնիկ քահանայն առաջին տնգամ իւր աշխատասիրած « Դասագիրք Հայկական Ձայնագրութեան » վերնագրով գրքոյկների Ա. տետրակը և Բ. հատորի առաջին տետրակը լոյս ընծայեց վիմագրութեամբ, Թող ներողամիտ լինի յիշեալ քահանայն իմ մի քանի նկատողութիւններիս համար իւր աշխատասիրած գրքոյկների թերութեանց մասին. Իմ նկատողութիւններս լինելու են առաւելապէս Ա. հատորի (տետրակ) և վերջին տնգամ լոյս տեսած ձայնագրեալ « Մանկական երգարանի վերայ, Իսկ Բ. հատորի առաջին տետրակը, որ մի ինքնուրոյն աշխատութիւն չէ, (բացի նորա հոլարտ յատաճաբանից) և որ նորա միջի բոլոր շարականներն արտատպուած են նոյն իսկ Ս. Էջմիածնում 1875 թ. տպագրուած ձայնագրեալ շարականից, իսկ եղանակների կազմութիւնն ու նոցա կանոնների բացատրութիւնը նոյնութեամբ առնուած են նոյնպէս Ս. Էջմիածնում տպագրուած Մեծ. Պ. Նիկողայոս Ս. Բաշճեանի դասագրքից: Սորա մասին երկու խօսք ասելը իմ կողմից աւելորդ եմ համարում: Իսկ առաջին տետրը, որին յիշեալ հեղինակը հարգ է անուանում, — ընդ ամենն երկու և կէս կամ երեք թերթ է, և պարունակում է իւր մէջ 25 փորձական դասեր և մի քանի « Դանդաղ » ու « արագ » երգեր: Վիմագրութիւնը խիստ ազեղ է, զինն էլ ըստազանց թանկ — 50 կոպէկ: